

Commissie voor de
milieueffectrapportage

Gebiedsontwikkeling Havikerwaard–Zuid, gemeente Rheden

Toetsingsadvies over het milieueffectrapport en de aanvulling daarop

12 juli 2016 / projectnummer: 2689

1. Oordeel over het milieueffectrapport (MER) en de aanvulling daarop

Zandexploitatie Maatschappij (ZEM) "de Havikerwaard" b.v. heeft het voornemen om de Havikerwaard-Zuid te ontwikkelen. Deze gebiedsontwikkeling bestaat voornamelijk uit zandwinning, realisatie van een nevengeul en natuur- en landschapsontwikkeling. Voor dit initiatief is onder meer een nieuw bestemmingsplan van de gemeente Rheden en een ontgrondingsvergunning van de provincie Gelderland nodig. Voor de besluitvorming wordt de gecombineerde plan-/project-m.e.r.-procedure doorlopen. De provincie Gelderland treedt op als coördinerend bevoegd gezag in deze procedure. In dit advies spreekt de Commissie voor de milieueffectrapportage (hierna 'de Commissie'¹) zich uit over de juistheid en de volledigheid van het MER en de aanvulling tezamen.

Bij de toetsing van het MER in 2014 constateerde de Commissie dat daarin nog informatie ontbrak die naar haar oordeel essentieel is voor het volwaardig meewegen van het milieubelang in de besluitvorming. De Commissie vond dat het MER niet alle alternatieven en varianten beschreef die vanuit de doelstellingen gezien in beschouwing zouden moeten worden. Naar aanleiding hiervan is een aanvulling op het MER opgesteld.

De Commissie is van oordeel dat het MER en de aanvulling daarop de essentiële informatie bevatten om een besluit te kunnen nemen over de ontgrondingsvergunning en het bestemmingsplan waarin het milieubelang volwaardig wordt meegewogen. De aanvulling beschrijft een aantal mogelijkheden om het voornemen vanuit de doelen voor natuur en landschap te optimaliseren en motiveert waarom andere alternatieven niet realistisch zijn. Met name de onmogelijkheid om een open verbinding met de 'Lamme IJssel' te realiseren beperkt op dit moment de kansen om met het voornemen meer winst voor natuur en landschap te realiseren. Dit is nu de status quo maar kan mogelijk in de (nabije) toekomst veranderen. Daarom is het belangrijk dat de mogelijkheid om via de verbinding met de Lamme IJssel een aantakking op de IJssel te realiseren, open blijft.

Wel constateert de Commissie dat de (landschappelijke) verbinding met de rest van de Havikerwaard verder weinig aan bod komt. Door verbindingen aan te gaan met andere opgaven kan de meerwaarde vergroot worden. Het voornemen is immers potentieel een belangrijke stap in de realisatie van de Visie Havikerpoort. De provincie Gelderland zou in dit proces – gegeven haar regierol – het voortouw kunnen nemen. De Commissie adviseert om bij de nadere uitwerking nadrukkelijk rekening te houden met (toekomstige) mogelijkheden om de natuur- en landschapswaarden van de Havikerwaard als geheel, in het perspectief van de Visie Havikerpoort, te vergroten.

Hoewel het MER en de aanvulling tezamen voldoende informatie voor de besluitvorming bevatten merkt de Commissie op dat deze informatie is verdeeld over diverse documenten.

---

¹ De samenstelling van de werkgroep van de Commissie m.e.r., haar werkwijze en verdere projectgegevens staan in bijlage 1 van dit advies. Projectstukken, voor zover digitaal beschikbaar, vindt u door op www.commissiemer.nl projectnummer 2689 in te vullen in het zoekvak.

Voor een goed begrip van de context, de te maken keuzes en de effecten is het nodig om naast het MER en de aanvulling kennis te nemen van de aanvraag voor de Natuurbeschermingswetvergunning. Daarnaast ontbreken goede kaarten en visualisaties. De Commissie geeft in overweging om ten behoeve van de besluitvorming een samenvatting op te stellen van de beschikbare informatie, waarin het voornemen inclusief mitigerende en compenseerende maatregelen wordt verhelderd met illustraties, en waarin ook kansen en aandachtspunten voor de verdere ontwikkeling van de Havikerwaard worden aangegeven. Deze samenvatting kan daarmee tevens een rol vervullen bij de verdere invulling van de Visie Havikerpoort.

In hoofdstuk 2 licht de Commissie haar oordeel toe en geeft ze aandachtspunten voor het vervolgtraject.

2. Toelichting op het oordeel

In dit hoofdstuk licht de Commissie haar oordeel toe en geeft zij waar relevant aandachtspunten voor de besluitvorming of de nadere uitwerking. Per onderwerp gaat de Commissie in kort in op het MER en vervolgens op de aanvulling. Voor een uitgebreider oordeel over het MER wordt verwezen naar het eerdere toetsingsadvies.²

2.1 Alternatieven en varianten

MER

In het MER is een basialternatief en een aantal varianten beschreven. De varianten waren weinig onderscheidend, waardoor de bandbreedte aan onderzochte alternatieven beperkt was. Gezien de doelstellingen van het voornemen (vooral voor natuur en landschap) lag een bredere 'scope' aan alternatieven voor de hand. Door het ontbreken hiervan zijn volgens de Commissie mogelijk kansen voor optimalisatie van het voornemen gemist. Zij adviseerde in de aanvulling een nadere beschrijving te geven van de alternatievenontwikkeling, optimalisatiemogelijkheden aan te geven en inzicht te bieden in de kansen en/of beperkingen voor de (toekomstige) verdere ontwikkeling van het plangebied.

Aanvulling

De aanvulling geeft een nadere onderbouwing van het planproces en het proces van alternatievenontwikkeling. Daarbij valt op dat bedrijfseconomische aspecten vaak de doorslag hebben gegeven. De gewenste open verbinding met de 'Lamme IJssel' bleek geen realistisch alternatief omdat geen overeenstemming met grondeigenaren kon worden bereikt. Daarmee is de scope aan mogelijke alternatieven op dit moment beperkt.

In de aanvulling is een nieuwe (uitvoerings)variant beschreven met een gewijzigde fasering en waarborgen voor een fasegewijze realisatie van de natuurontwikkeling. Deze variant geeft volgens de Commissie invulling aan de bedoelde optimalisatiemogelijkheden vanuit natuur en landschap. Bovendien worden daarmee negatieve effecten voor natuur gemitigeerd (zie § 2.2).

---

² Rapportnummer 2689-51, uitgebracht op 31 juli 2014. Zie www.commissiener.nl.

2.2 Gevolgen voor natuur

MER

In een Passende beoordeling zijn de gevolgen van de voorkeursvariant voor het Natura 2000-gebied "Uiterwaarden IJssel" onderzocht. Deze maakte duidelijk dat het voornemen leidt tot vernietiging van areaal zachthoutoobos, essen-ijpenbossen en slikkige rivieroeveren. Gesteld werd dat deze vernietiging tijdelijk is en kan worden gemitigeerd door herplant van bos. De Commissie concludeerde dat aantasting van de natuurlijke kenmerken van het Natura 2000-gebied voorkomen kan worden onder de voorwaarde dat de herplant plaatsvindt bij de start van de realisatie, dat optimaal wordt aangesloten bij bestaande habitats en dat het verwijderen van de genoemde arealen bos aan het einde van de realisatietermijn plaatsvindt.

Aanvulling

Zoals aangegeven in § 2.1. van dit advies is in de aanvulling een extra variant beschreven die zorgt voor een optimale fasering vanuit het oogpunt van natuurwaarden. Uit de aanvulling op het MER en de aanvullende informatie uit de aanvraag voor de Natuurbeschermingswet blijkt dat de vernietiging van de arealen zachthoutoobos, essen-ijpenbossen en slikkige rivieroeveren voldoende gemitigeerd worden door de optimalisaties die in het ontwerp en de fasering zijn opgenomen. De aanleg van 7,1 hectare moeras met een grillig inundatiepatroon, waaronder 3,1 km aan oevers met plas-dras, draagt daar aan bij.

2.3 Hydrologische effecten

MER

De Commissie constateerde dat het MER onlogische hydrologische effecten beschreef op basis van de uitkomsten van modelberekeningen.³ Vermoedelijk komt dat door onjuistheden of onnauwkeurigheden in het gehanteerde model. De werkelijke hydrologische effecten zijn daardoor onzeker.

Aanvulling

De aanvulling gaat in op de door de Commissie geconstateerde onjuistheden en onnauwkeurigheden in de modeluitkomsten en beoogt hiervoor verklaringen te vinden. Er zijn geen nieuwe modelberekeningen uitgevoerd. De Commissie blijft van mening dat de modelberekeningen tot onlogische uitkomsten leiden. Het gehanteerde model is mogelijk geschikt voor regionale effectberekeningen, maar niet voor berekeningen op de gedetailleerde schaal van het plangebied. Zo berekent het model een verandering van de grondwaterstand ten oosten van de IJssel, terwijl het niet aannemelijk is dat het voornemen daar invloed op zal hebben. De Commissie mist in de aanvulling een vertaling van de modeluitkomsten naar het daadwerkelijke watersysteem.⁴ Zoals eerder opgemerkt is het ontbreken van deze vertaling niet essentieel voor de besluitvorming, omdat grondwaterstanden en kwel in de terrestrische delen

---

³ Zie voor een toelichting hierop het toetsingsadvies over het milieueffectrapport, d.d. 31 juli 2014, rapportnummer 2689-51.

⁴ In het toetsingsadvies d.d. 31 juli 2014 zijn verschillende voorbeelden genoemd van modeluitkomsten die om een nadere analyse vragen. Ter aanvulling hierop merkt de Commissie het volgende op: in het achtergrond rapport 'Geohydrologie' is in de figuren 5-6 en 5-7 het effect van de uitbreiding van de zandwinning voor een laagwatersituatie in de IJssel gepresenteerd. Het is opmerkelijk dat in deze figuren zowel bij het effect op de freatische grondwaterstand als de stijghoogte in het watervoerende pakket de invloed van de IJssel niet zichtbaar is en de invloed van een kleinere watergang als de Lamme IJssel wel.

van het plangebied geen rol van betekenis spelen en het niet waarschijnlijk is dat het voornemen invloed heeft op de kwetsbare brongebieden aan de Veluwezoom.

De Commissie adviseert om ten behoeve van de besluitvorming over de definitieve ontgrondingsvergunning:

- *het gebruikte modelconcept nader te analyseren, vooral ten aanzien van de interactie met het uiterwaardensysteem en het systeem van neerslag en verdamping;*
- *de consequenties van de eventuele omissies hierin te vertalen naar de modeluitkomsten en de analyse van de resultaten;*⁵
- *met de uitkomsten hiervan rekening te houden bij de definitieve besluitvorming.*

In het MER en de aanvulling is aangegeven dat de ontwikkeling van de grondwaterstanden via monitoring zal worden gevolgd. De Commissie onderschrijft het belang hiervan gezien de bovengenoemde modeluitkomsten en de ingediende zienswijze.⁶

2.4 Landschap

MER

De landschappelijke effecten zijn in het MER beschreven, maar de beoordeling van de effecten was lastig te volgen door het ontbreken van illustraties en een duidelijk toetsingskader. Zo was onduidelijk of getoetst werd aan bestaande kwaliteiten of aan ambities van de Visie Havikerpoort.

Aanvulling

In de aanvulling is het gehanteerde beoordelingskader voor landschap nader toegelicht. Hieruit blijkt dat alternatieven voornamelijk zijn gewogen op basis van de ambities van de Visie Havikerpoort. Deze ambities zijn echter niet concreet gemaakt, een nadere uitwerking van deze Visie ontbreekt.

Zoals reeds in hoofdstuk 1 van dit advies is aangegeven kan het voornemen een belangrijke stap zijn in de verdere ontwikkeling van de Havikerpoort. Het identificeren van ruimtelijke meekoppelkansen is hierbij belangrijk. Alleen zo kan werkelijke meerwaarde worden gecreëerd. In een aantal beleidsstukken is aangegeven dat er ecologische verbindingen moeten komen tussen de Veluwe en de IJssel. De Omgevingsvisie van de provincie (2015) laat zien dat vrijwel de gehele Havikerwaard “Groene ontwikkelingszone” is.⁷ Voor dit type gebied streeft de provincie naar meer samenhang met aangrenzende natuurgebieden en behoud dan wel verbetering van de landschappelijke kwaliteiten. De Commissie heeft op basis van het MER en de aanvulling daarop niet kunnen constateren of er vanuit het perspectief van de Visie Havikerpoort kansen gemist dan wel verzilverd zijn.

---

⁵ Een transectmodel kan hierbij mogelijk een goed hulpmiddel zijn. In dit transectmodel wordt een deel van het systeem op basis van de aangepaste modelconcepten gemodelleerd, zonder de “ballast” van het complexere regionale model.

⁶ In de zienswijze van het Landgoed Bingerden wordt de zorg uitgesproken dat het voornemen leidt tot hydrologische effecten op het landgoed, dat gelegen is aan de andere kant van de IJssel. Hoewel de Commissie het onwaarschijnlijk acht dat het voornemen deze invloed heeft suggereren het MER en de aanvulling dit wel op grond van de modeluitkomsten. Dit rechtvaardigt dan ook monitoring van de grondwaterstanden aan deze kant van de IJssel.

⁷ Alleen een relatief kleine landbouwenclave en het werkerrein van K3Delta vallen erbuiten.

2.5 Kwaliteit grond en effecten op de waterkwaliteit

MER

Uit (een bijlage bij) het MER bleek dat voor de verondieping van de plas onder andere verontreinigde grond zal worden aangevoerd. Onduidelijk was in hoeverre dit effecten op de waterkwaliteit kan hebben.

Aanvulling

Uit de aanvulling blijkt dat gewerkt zal worden volgens het generieke kader van de Circulaire diepe plassen en dat de waterkwaliteit zal worden gemonitord. Dit biedt voldoende garanties voor de waterkwaliteit en mogelijkheden om tijdig bij te sturen.

BIJLAGE 1: Projectgegevens toetsing MER

Initiatiefnemer: Zand Exploitatie Maatschappij De Havikerwaard B.V.

Bevoegd gezag: Provincie Gelderland (coördinerend), Gemeente Rheden

Besluit: Wijziging van het bestemmingsplan (gemeente Rheden), verlenen van Ontgrondingsvergunning (provincie Gelderland)

Categorie Besluit m.e.r.: C16.1

Activiteit: Zandwinning, realisatie van een nevengeul en natuur- en landschapsontwikkeling in de Havikerwaard-Zuid, gemeente Rheden.

Procedurele gegevens:

Adviesaanvraag bij de Commissie m.e.r.: 9 juli 2012

Aankondiging start procedure: 9 juli 2012

Ter inzage legging van de informatie over het voornemen: 12 juli 2012 t/m 22 augustus 2012

Advies reikwijdte en detailniveau uitgebracht: 27 september 2012

Aanvraag toetsingsadvies bij de Commissie m.e.r.: 8 mei 2014

Toetsingsadvies uitgebracht: 31 juli 2014

Aanvraag toetsingsadvies bij de Commissie m.e.r.: 7 maart 2016

Ter inzage legging van de aanvullende informatie: 23 mei 2016 t/m 4 juli 2016

Toetsingsadvies uitgebracht: 12 juli 2016

Samenstelling van de werkgroep:

Per project stelt de Commissie een werkgroep samen bestaande uit enkele deskundigen, een voorzitter en een werkgroepsecretaris. Bij dit project bestaat de werkgroep uit:

dhr. ing. J.M. van der Grift

dhr. drs. P.J. Jongejans (secretaris)

dhr. mr. C.Th. Smit (voorzitter)

dhr. drs. F. Wijnants

dhr. ir. Th. G.J. Witjes

dhr. ing. E. Wymenga

Werkwijze Commissie bij toetsing:

Tijdens de toetsing gaat de Commissie na of het MER voldoende juiste informatie bevat om het milieubelang volwaardig mee te kunnen wegen in het besluit. De Commissie gaat bij het toetsen uit van de wettelijke eisen voor de inhoud van een MER, zoals aangegeven in artikel 7.7 dan wel 7.23 van de Wet milieubeheer, en van eventuele documenten over de reikwijdte en het detailniveau van het MER. Indien informatie ontbreekt, onvolledig of onjuist is, beoordeelt de Commissie of zij dit een essentiële tekortkoming vindt. Daarvan is sprake als aanvullende informatie in de ogen van de Commissie kan leiden tot andere afwegingen. In die gevallen adviseert de Commissie de ontbrekende informatie alsnog beschikbaar te stellen, vóór het besluit wordt genomen. Opmerkingen over niet-essentiële tekortkomingen in het MER worden in het toetsingsadvies opgenomen voor zover ze kunnen worden verwerkt tot duidelijke aanbevelingen voor het bevoegde gezag. De Commissie richt zich in het advies dus op hoofdzaken

die van belang zijn voor de besluitvorming en gaat niet in op onjuistheden of onvolkomenheden van ondergeschikt belang. Zie voor meer informatie over de werkwijze van de Commissie: <http://www.commissiemer.nl/advisering/watbiedtdecommissie> .

Betrokken documenten:

De Commissie heeft de volgende documenten betrokken bij haar advies:

- Milieueffectrapport Gebiedsontwikkeling Havikerwaard Zuid, Grontmij Nederland B.V., 18 december 2013;
- Aanvulling op het Milieueffectrapport Gebiedsontwikkeling Havikerwaard Zuid, Sweco Nederland B.V., 11 april 2016;
- Ontwerp Bestemmingsplan Gebiedsontwikkeling Havikerwaard Zuid;
- Aanvullende gegevens aanvraag Natuurbeschermingswet Gebiedsontwikkeling Havikerwaard Zuid, K3DeltaB.V., 22 juli 2014;
- Ontwerpbesluit Ontgrondingen Wet, Gedeputeerde Staten provincie Gelderland, 17 mei 2016, inclusief bijlagen;
- Ontwerpbesluit Natuurbeschermingswet, Gedeputeerde Staten provincie Gelderland, 17 mei 2016.

De Commissie heeft kennis genomen van 2 zienswijzen en adviezen, die zij tot en met 4 juli 2016 van het bevoegd gezag heeft ontvangen. Zij heeft deze, voor zover relevant voor m.e.r., in haar advies verwerkt.

Bezoekadres

A. v. Schendelstraat 800
3511 ML Utrecht

Postadres

Postbus 2345
3500 GH Utrecht

t 030-2347666

e mer@eia.nl

w commissiemer.nl

